

ФИЛОСОФСКИ РАЗМИСЛИ

НАШИТЕ ЖЕЛАНИЯ СА СВЕТИ...

(Сексуалността на човека в парадигмата на нейното екзистенциално разбиране)

Ангел Грънчаров

Директор на Центъра за развитие на личността "HUMANUS"
angeligdb@abv.bg

DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2019-1\(13\)-2\(14\)-95-120](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2019-1(13)-2(14)-95-120)

*"... Само този, който е достатъчно мъж,
ще разкрепости жената в жената!"*
(Фридрих Ницше)

Теми за размисъл, за писане и за обсъждане като **любовта, свободата, животът, човекът** и т.н. са безкрайно коварни: привидно всеки уж превъзходно "знае" какво е любов, свобода, живот, човек и т.н., ала когато го попиташ да изрази разбирането си, тогава в замяна получаваш единствено изтъркани баналности, "общии приказки" и нелепости; много рядко някой човек ще съумее да каже нещо смислено, дълбоко и вълнуващо по такива теми. Затова именно такива теми са най-отбягвани от хората – заради тяхната "хлъзгавост", заради подвеждащата им "пределна яснота" и "безпроблемност". За философията, за философите пък точно такива теми са най-благодатни: да проблематизира "от себе си разбиращото се", "безпроблемното", "очевидно ясно", "саморазбиращото" се и прочее, да поставя под въпрос изтърканите и "общозадоволителни" баналности е същинската мисия на философа, на философията.

Точно тези теми са най-централните в моите философски търсения и интереси; за човека, свободата, живота съм писал най-много, всичките ми книги са все подстъпи към тия така велики и толкова интригуващи ме, а също и така силно и така цялостно вдъхновяващи ме в моя път на изследовател теми. И темата за **истината** много ме е привличала, много съм работил и в тази област. Заедно с теми като **духът, душата, добротата, достойнството**. Цели книги, изследвания, дори дисертации съм писал все по тия теми. За да завърша – или поне за да "закръгля", щото "завършването" е трудна работа! – своето философско дело ми се ще да пиша повече по още няколко теми: **красотата, любовта, вярата**. Или, другояче казано, ще ми се да пиша в области като естетика (философия на красотата и изкуството), философия на религията и за одухотворяващото начало на живота, именно за любовта, която може и трябва да бъде ядро на една цялостна, пълноценна философия на живота. Не че не съм писал по тия теми, но ми се ще да систематизирам идеите си в тази посока, да ги изложа пределно ясно, кратко, разбираемо – с оглед да подпомогна разбирането и на други, преди-

мно млади хора. Защото добре знаей, че има периоди от живота на човека, в които въпросите, свързани с любовта, красотата, вярата придобиват наистина съдбовен смисъл – независимо от това, че постоянно би следвало да вдъхновяват искация да живее пълноценно човек.

Ето, в тази неделна сутрин се захващам да изпълня обещанието си да започна да пиша своята **философия на любовта**. Няма накъде повече да се отпускам и да отлагам. Моментът да изпълня замисъла си дойде; явно вече трябва да “родя” ония така силно вълнували ме през целия ми живот идеи и истини за одухотворяващото начало на живота ни: любовта. Тази тема ще бъде поредно изпитание и проверка на духовните ми сили. Ще се постарая да дам от себе си най-доброто. Да, добре знам с колко трудна работа се захващам. Истински важното обаче е тъкмо трудното, не лесното. Не бива обаче да си позволяваме лукса да подценяваме не нещо друго, а тъкмо съдбовно важното. Любовта безусловно принадлежи към разряда тъкмо на тези наистина безпределно важни за искация да живее пълноценно човек.

Разбира се, за да работя истински и задълбочено по толкова велика тема като темата за любовта се иска и време, и спокойствие, и подобаваща, благоприятна за това нагласа. Нагласата я имам, аз продължавам да съм, а винаги съм бил един силно влюбен човек; животът ми – имам тази щастлива участ – беше пропит от любов. Да, оня, който не е преживявал непосредствено любовта, едва ли може да каже нещо кой знае какво за нея; само влюбен човек може да пише смислени, дълбоки думи за любовта. Благодаря на Бога, че живота ми винаги е бил оплоден от много любов, от любов към какво ли не: и към не една жена (към жената на живота ми добавям с чиста съвест и моята майка, която ще обичам винаги!), и към безкрайно близки ми хора, приятели, “родствени души”, и към моя син, и към ценности, от които никога няма да се откажа, защото ги обичам от все сърце: истината, свободата, животът, достойнството. Да, любовта към живота, изглежда, е водещото, е “арената”, на която се вихри толкова великият трепет, така вдъхновяващия порив на любовта. Толкова е прекрасно да живее човекът в любов – няма по-прекрасно нещо на този свят! Това го знаят превъзходно всички, чиито сърца са под властта на тоя така велик жизнен порив и трепет. Затова е вярно и това, че да се живее без любов не е живот, не заслужава да бъде смятано за живот. Боже, каква ли ужасна трагедия е животът на ония хора, които не познават любовта, чиито сърца са смразени от ненавистта, от злобата, от празнотата на тоталното екзистенциално безсмислие?!

Да, зная, вярно е и това, че безкрайно благият Бог, нашият Родител, е устроил човешкото сърце така, че няма сърце, което да не копнее най-дълбоко по любовта, но, предполагам, има хора, които не са отговорили подобаващо на тоя първичен импулс на живота, поради което в крайна сметка са се самолишили от разгарянето на оня стоплящ всичко огън, какъвто е автентичната, пълноценната, оплодяващата всичко в живота ни любов. Любовта именно е топлината, която сгрива и придава жизненост на всичко; онова, което не е сгривано от любов, навярно е вкоченено от студ, е подобно на труп, а не на живо, на преизпълнено, на трептящо от живот тяло. Любовта обаче е душевна сила и стихия, на която е подвластно всичко, която владее всичко и у човека, пък и около него. Тъй че двете “половинки” на човека, **душата** и **тялото**, намират своята превъзходна хармония едва благодарение на любовта, духовната сила, която именно ги единя, правейки живия човек едно

цяло, нещо цялостно. Тъй че кошмарът на отказалите се от любовта се дължи на пропастта, която някои хора неразумно са изкопали между тия свои две “половинки”, душата и тялото. Когато тялото някак си заживее свой отделен живот, извън толкова благотворния властващ контрол на Божията искра у човека, именно нашата душа, ето на тази почва се стига до преизпълненото с трагедия “разполовяване” на човека на двете му съставни “половинки”, душата и тялото, между които зейва пропаст. Сиреч, за да разберем най-дълбокия смисъл на любовта за живота на човека, сме длъжни да изходим от едно наистина дълбоко разбиране за начина, по който душата и тялото заживяват в единен благодатен ритъм. Нашето тяло е “животното” у човека, то е “звяр”, който трябва да бъде опитомен и дори “очовечен”, ето, тази е исполинската мисия, за която трябва неуморно да работи всяка душа – от раждането ни, та до самата смърт. Как именно става това ще се постарая да очертая със своята книга. От само себе си се разбира, че за да изпълни човек една такава свръхзадача, трябва много да е мислил, дотам, че да е прозрял същината и на душата, и на тялото на човека – а и на всичко онова, от което те зависят, на което те са форма или проекция. Е, това досега правих в живота си, в своето философско дело, всички мои досегашни проучвания, излиза, са само подготовка за това, с което се нагърбвам сега.

Когато преди много години, когато бях значително по-млад – аз и сега се чувствам млад де, затова пиша така, та нали духът изобщо не старее, душата, вдъхновявана от живия дух, просто няма как да остарее, за нея тия неща, за духа и душата, стареенето, “състаряването”, “узряването” и пр. съвсем не важат! – започнах да пиша първата си книга и, овладян от необичайно вдъхновение, изминах, избродих за кратко време целия си път (аз тогава пишех своята психология, но не просто психология, а философска психология, става дума за книгата ми със заглавие **Животът на душата**), накрая, както и може да се очаква, неизбежно стигнах до темата за любовта. Спомням си ясно, че тогава изпитах огромно раздвоение: искаше ми се да довърша в нейната цялост книгата си, ала в същото време съзнавах, че тя ще стане прекалено “дебела”, а пък аз я пишех с първоначалната цел да направя разбираемо, ясно, човечно, просто (което означава: “ненаучно!”) изложение на темите на психологията с оглед предимно младите хора да я използват за целите на своето философско образование, в училището, в гимназиите и в университета. Та, пишейки заключителните части на книгата си, се захванах мъжки още тогава с темата за любовта. Разбира се, наложи се да тръгна от това, което великите философи са ни завещали.

Воден от стремежа да предам най-напред богатството, достигнато по тая тема от великите философи, аз неизбежно стигнах до Сократ и Платон. И Сократ, и Платон, прочее, са ни дали всичко, от което се нуждаем, едва ли нещо повече може да бъде постигнато по тия теми – аз също споделям тезата, че цялата последваща философия не е нищо друго освен “коментари под линия” към Сократ и към Платон, какво друго да е тази философия – стига да е истинска де, щото има и философии, които, така да се каже, дезертират от същинската мисия на автентичния философ. Както и да е, задълбах в невероятното богатство, което се крие в “Диалозите” на Платон по отношение на темата за любовта, опитах се да изпълня една невъзможна за изпълнение задача (да сведа цялото това богатство на платоновата мисъл до пределно кратко, синтезирано изложение, т.е. в няколко странички да изложя всичко онова, за което на самия Платон са били необходими

значително повече страници!), в един момент се сблъсках с пълната невъзможност идеите на Платон за любовта да бъдат изложени в пълнотата им, без “научно” схематизиране-абстрахиране, по този начин, именно дискурсивно (щото платоновите мисли бликат от толкова много поезия!), тогава, като невидял, се нахвърлих да се ровя и да търся най-великите места от сократовите (платоновите) мисли за любовта, искаше ми се да направя нещо като тяхно “резюме”, привеждах големи цитати, ала, за жалост, се оказа, че съкращенията са абсолютни невъзможни, без да се разбие органиката на гениалната платонова мисъл, и така се помияха, като риба на сух пясък, доста време, в един момент грохнах и почти без сили оставих книгата си съвсем недовършена!

Любовта е не просто духовна сила, тя е най-вече творческата сила на живота ни. Без любов и вдъхновеност няма и творчество, няма, другояче казано, раждане, защото, както и да го погледнем, нищо чудно Сократ и Платон да са съвсем прави и в това отношение: идеи, мисли, истини, същински духовни неща, раждат само... мъжете, тяхно е това безсмъртно и чисто духовно поколение! Да ме прощава женската част на човечеството – знам, че в нашите модерни времена ще ме обвинят за тия думи в “сексизъм”, сиреч, в непроситим грях, знам, че ще бъда обруган за тях порядъчно, но пък го правя, защото добре знам, че истински мъдрите жени изобщо не се засягат от платоновите, от сократовите и от моите приказки! – но съм длъжен, като покорен слуга на истината, какъвто трябва да е философът, да изтъкна: духовните неща са мъжка работа, а покрай тях и творчеството, изглежда, е мъжка орис и прокоба. Както мъжете не могат да раждат (има предвид собствено деца, т.е. децата на жените), така и жени, разумно е да се предположи, не могат да вършат пълноценно истински мъжката работа, която е именно да раждат мисли, идеи, духовни неща, истини и пр., все от този чисто духовен род, неща. То и огромната част от мъжете не могат да вършат тази исконно мъжка работа, та какво остава за това жени да я вършат?! Прочее, стигнало се е дотам, че навярно някои жени се изявяват по-пълноценно на попрището на творчеството и на духа от много мъже, напъващи се безрезултатно да родят нещо истинско в тази сфера, тъй че, вярвам, с тази забележка, ще заслужа милостта на така силно уязвената женска част на човечеството.

Аз май се отклоних, но пък отдавна съм разбрал, че човек не бива да пише книгите си по план, да избягва капризите на въображението, да бъде досаден систематизатор, педант и т.н.; свободата, творческата свобода е непоклатимото условие за благодатност и плодovitост в духовното поприще. Затова аз от свободата си няма да се откажа никога, особено пък в една своя **книга за любовта**, която, по всички правила на “занаята” и дори според повелята на “същината на самата работа” трябва да увенчае, както и да го погледнем, моето **философско**, пък дори и – защо не?! – **човешко** дело. Но се радвам, че все пак тази сутрин направих първите стъпки към изпълнението на толкова съкровената си и така дълго отлагана задача: да напиша философска книга за любовта. Ето, направих първите си крачки към постигането на тази своя отколешна цел.

Любовта придава смисъл на всичко, до което се докосваме. Истински живо – истинско и живо – е само онова, което е правено, е заченато с любов. Благословена да е любовта! Спрямо нея трябва да подхождаме с подобаващо смирение. Тя всичко е способна да ни даде. Без нея нищо няма да имаме – и нищо няма да представляваме. Имаме ли я в сърцето си обаче – всичко имаме! Нашият всеблаг Бог неслучайно е Бог на любовта, е Любов! Е, затова философските търсения на истината на любовта се свеждат до това да се опитаме да разкрием съдържанието се в собственото ни сърце, дето крием искриците Божествено, отредено ни в нашата богоподобност. Да погледнем в сърцата си – там, където само Бог умее да гледа, и то директно, най-пряко! – ето това се иска, ето това ни предстои да сторим поне отчасти, според човешките си сили. Призовавам да опитаме да се вглеждаме по-внимателно и по-търпеливо в сърцата си: и нашата философия на любовта ще се роди. Да “разнищим”

скритото в сърцата ни – там, само там ще намерим така дълбоко потребното ни! Не другаде, само там...

Добре знаем, че, уви, твърде много са младите днес, които не вярват в любовта, които са си втъпили гибелната “идея”, че “няма любов, а има само секс”. Ще ми се да помогна някак на младите да си прояснят същинския и същностен смисъл на вечната идея за любовта, една грандиозна духовна и човешка идея, без която е невъзможно човек да живее пълноценно – и истински. Невяряващият в любовта, nihilистът спрямо духовния смисъл на любовта сам себе си обрича на непълноценен и жалък живот.

А ние, простете, може и да имаме свобода, но нямаме свободата да правим каквото ни скимне с живота си. Този, който ни е дал живота – а живота не сме си го дали сами, нали така?! – ни е натоварил със съответния дълг пред живота, дълг и пред самите себе си. Щото какво сме ний, човеците, всъщност? Ние не сме нищо друго освен “кълбо” живот, “парченце” живот, а пък тялото ни е съд, преизпълнен с живот. Ей за тия всичките въпроси ми се ще да поразсъждавам, тъй да се рече, “на глас”, публично, пишейки, записвайки мислите си, та да може да ги чете оня, който се вълнува от същите проблеми. И тази сутрин, оставайки сам и на спокойствие, в така потребното ми уединение, веднага запретвам ръкави и почвам да пиша за любовта – една моя любима тема, по която много съм мислил, говорил, писал, книги съм издавал и пр.

А за любовта наистина трябва да се пише с любов. Тъкмо за любовта да не се пише с любов е крайно извратено. Оня, който бил влюбен, е преживявал някога любовта, на когото сърцето му е пълно с нея, такъв човек няма как да не пише за любовта с любов. Който “знае” що е любов, такъв винаги се прекланя пред нея. Разбира се, аз няма да търся прословутото знание за любовта, защото мен ме интересува нещо значително по-голямо и възвишено: ще се опитам да покоря и изразя идеята за любовта, която е несравнимо по-богата по смисъл от някакво си там ефимерно “знание за любовта”. Което е при това така подозрително, че изобщо съществува. Да знаеш какво е любов, е почти нищо, то е “трохи”, истинското е това: сърцето ти да е пълно с любов, да “пърха” от любов, а пък духът ти да е преизпълнен от толкова дълбокия и възвишен смисъл на любовта, смисъл, който е в състояние да оживотвори всичко. Не само съществуването ти, не само живота ти, но и теб самия, да преобрази личността ти, да те направи друг човек. Любовта е творческата сила на живота – и точно от нея нямаме никакво право да се отказваме. Без любов животът ни е изпразнен от смисъл и се превръща в бреме. Лъжат се ония, да, горчиво се лъжат ония, които си въобразяват, че без любов могло да се живее, че сексът бил предостатъчен – за да изпълни екзистенциалната дупка, в която такива нещастни индивиди са се оказали.

Пълно е в днешно време с претенциозни извратеняци, които се правят на манаици, на “прекалено отворени” по темата секс, които демонстрират някакво ефимерно превъзходство. И успяват да увличат след себе си голяма част от младите, които по подобен начин превъзнасят “чистия секс”, унижавайки и пренебрегвайки любовта. Това било нещо като “модерна философия на живота” или “философия” на живота на модерния човек, който бил нещо като “расово животно”, търсещо

само секс, задоволяване на нагона си, което не се било принизявало да търси “някаква си там любов”, защото любовта пък, в гледището на такива, била “слабост”, а не сила. Анти-духовният потенциал на нашето време е така могъщ, че подобна философия наистина е много влиятелна – и съблазнителна. Е, аз ще се опитам да покажа до какво водят тази “философия” – една крайно несмислена, безидейна, коварна, чисто “плътска” философия, в която има нещо крайно странно като образование: това е една “философия” на бездуховността, до такава степен самозабравила се, че иска да сътвори някаква парадоксална и абсурдна духовност на бездуховността. Е, аз ще се опитам да я изоблича, да покажа нейната несъстоятелност, сиреч, да подрежа корените ѝ.

Всеки сам трябва да направи нещо, та да сътвори в съзнанието си своята лична, отговаряща на личността му идея или философия на любовта. Няма как да стане така, че всички заедно, вкупом, да си изработим и да получим някаква “типова”, обща идея или философия – не стават така тия работи. Така че аз с тия мои разсъждения няма да се опитвам да съградя една такава “стандартна идея”, напротив, моят опит ще се свежда до това да подбудя, да провокирам младия човек сам да тръгне по пътя към своята лична и изстрадана философия на живота, сред която разбирането му за любовта ще заема най-централното място. Ето защо аз в тия свои предстоящи текстове няма да следвам никакви изтънчени или префърцунени “академични” или, опази Боже, “научни” стандарти, не, няма такова нещо, ще пиша така, както това сърцето ми го иска, както духът ми ме води, както душата ми показва. Няма да следвам никакъв предварително изготвен план – защото добре знам, че темата за любовта, подобно на някои други такива (за живота, за свободата, за духа, за човека и пр.), е неподатлива за едно такова унизително за същността ѝ третиране. Любовта не бива да бъде превръщана в прост “обект” на изследване, която да бъде подложен на съответната дисекция – сякаш е труп в моргата. Не, любовта е нищо живо, преизпълнено с живот, бликащо от живот – и за да бъде възсъздадена в своята истина се иска един съвършено различен подход.

Аз ще следвам потребите на точно този единствен подход, опиращ се на свободата, именно един чисто философски и екзистенциален (да го нарека така) подход, който е в състояние да ме заведе право в средоточието на това, което търся: истината за любовта. Една фатално, отчайващо нужна ни истина, без която наистина не може да се живее. Нея търся, на нея се прекланям, тя ме е очаровала, ето, на нея ще се отдам в работата си. И всичко ще бъде насочено към нея. Тя ще ме вдъхновява, а се знае добре, че без вдъхновение – и без Божието благоволение! – нищо съществено и добро не може да бъде постигнато. Разбира се, потребна ми е съответната нагласа, и ще направя нужното да я съхраня поне до момента, в който окончателно ще сложа точка – в своя сега-засега ненаписан текст. Разбира се, добре зная, че размислите по такива грандиозни теми като животът, човекът, любовта, свободата, духът никога не могат да бъдат завършени, те винаги ще си останат открити – за нови изследвания, за нови търсения, за нови размисли. И това е най-хубавото на тия теми: те предполагат и изискват свободоловност, отдаденост на свободата. Аз затова най-много обичам да пиша точно по тези теми. И затова те са основните теми в моето скромно творчество – да дръзна да го нарека така.

Човекът е създаде за да обича, за да се отдаде на любовта. Нищо добро не може да се роди или да бъде създадено без любов. Нищо, абсолютно нищо. Любовта е силата, която ни води към истински значимото в този наш живот – заради което той заслужава да се живее. А без любов животът ни наистина не заслужава да се живее – и се превръща в мъка, в същинска трагедия. Любовта, прочее, е винаги тук при нас: тя е в сърцето ни. То – нашето собствено сърце – е нейният извор. Тя не изисква никакво търсене, преследване, “изобретяване”, тя е даденост, която винаги е с нас самите – в сърцето ни. Просто се изисква да ѝ дадем нужния простор за разгръщането ѝ. И да не я потискаме, оскверняваме, обиждаме. Да разкрием,

да изявим любовта, скрита в сърцата ни – може би точно за това изобщо живеем? Може би точно затова ни е даден и животът? Всичко може да бъде правено с любов, не с отвращение, не от скука, не “от нямане какво да правя”, не с отегчение. А ето, някои са така извратени, че даже самата любов правят с отегчение, не с любов: това е същината на т.н. “чист секс”. Механичният, така да се каже, секс. Чистата физиология. Сексът, правен без душа. Сексът, при който унижаваме не само душите си, но и телата си. Доста голяма е такава една извратеност, не го ли чувствате?! А някои са извратени дотам, че се хвалят с това, от което би следвало да се срамуват. Върховна е една такава извратеност, нали така? Както и да е. Тяхна си работа. Нека да страдат, щом сами са се отказали от истинското наслаждение от живота.

Аз няма да морализаторствам в тия свои текстове, които сега отпочвам да пиша. Ще

се старая да не се изявявам като строг моралист, морализирането, признавам си, лично на мен ми е крайно неприятно поведение. Ще се постарая да не го допускам. Вярно е, че темата за любовта е преизпълнена не само с най-дълбок психологически смисъл, тя най-вече е преизпълнена с дълбок нравствен смисъл. Любов и нравственост в същината си съвпадат, те са едно и също нещо. Любовта е духовната и нравствена сила на автентичния, на пълноценния живот. Ще

пиша обаче пределно честно, откровено, без капчица фалш. Тъй че не мога отсега да гарантирам какво ще се получи. Възможно е на моменти да се увличам по морализаторстване – и да “бичувам развратниците”. Но ще се старая това да бъде с мярка – и на място казано. Няма да прекалявам. Ще видим де. Нищо отрано не може да се предвиди. Аз съм човек, който се старая философски да гледа на всичко заобикалящо ни. Ето, спрямо любовта и отношението на съвременните хора към нея ще се постарая да дам израз на своята **философска**, а това означава пределно, бих казал даже екстремно **човешка** позиция. Във философията има много страст, безстрастната, хладната, студената философия съвсем не ми е по вкуса. Аз обичам да философствам страстно – и “топло”, “горещо” даже. Такъв е темпераментът на моя дух.

Страстта обаче е неотменен елемент на любовта: без страст няма любов. Безстрастните неща не могат да трогнат никое сърце. Огънят на духовността, онова, което оживотворява, е тъкмо страстта, страстта, изглежда, е самото горене. Не може да се философства без да се гори. Ето, затова ще философствам страстно – и пределно човешки. Нищо няма да крия – и нищо няма да изопачавам. Ще се постарая да бъда пределно открит – истината заслужава да бъде почитана дори фанатично. Истината, противно на разпространените разбирания, не е безстрастна – и хладна. Има човешки истини, към които именно и принадлежи истината за самия живот, за самата любов, които сякаш са пределно страстни – и горещи. Е, аз няма да ги “охлаждам” – и да ви ги поднасям в удобен за поглъщане вид. Предпочитам истините, които ще ви поднасят, да парят – дори и с риск да се опарите. Те не са за “поглъщане”, те не са за ядене – точно тяхната топлина е най-ценното, от което в никакъв случай не трябва да се отказваме. Любов и топлина са неразделни. Затова се отдадох на тия разсъждения за “горенето”, за “студеното” и за “парещото” – и за останалите философски нелепици, които си позволих по-горе.

Какво друго да кажа в това уводно есе? Май трябва да привършвам, а? Ще ми се книжката за любовта, към писането на която ето сега пристъпвам, да бъде кратка – и, както се казва, “съдържателна”. Краткостта е голяма добродетел, към която все повече се стремя. Старая се да я възпитавам в своето писане – пък и говорене. Ще гледам да не се увличам прекалено. Разбира се, педантизмите не са ми по вкуса. Това ме избавя от коварното многословие. За мен търсенето е чистотата – нищо излишно да няма в текста ми. Да бъде стегнат, ясен, чист – това е най-доброто, което мога да си поставя като цел. Не трябва да прекалявам в нищо.

Е, в темата за любовта има много “щекотливи” теми, будещи прекален, дори нездрав интерес. Ще се опитам да се измъкна по най-убедителен начин от тях. Глупости и простаци-ни няма да намерите в моя текст. За всичко може да се пише културно. Всичко може да бъде казано по приемлив начин. Това за мен е голямо предизвикателство. Не ме разбирайте, че ще се крия, че ще бягам от такива “по така” моменти, не, няма такова нещо. Големият ми опит във воденето на обсъждания с млади хора по тия теми ми е дал ред предимства, от които тук ще се възползвам в пълна мяра. Нека сега не обяснявам какво имам предвид. Това ще бъде едно от откритията, които ще ви оставя да направите сами. Много ще бъдат тия открития, към които ще ви води моята книга. Добрите книги са точно такива. Ония автори, които казват всичко сами, са доста банални и невълнуващи. Те съвсем не са ми по вкуса. Това съвсем не ми е по вкуса.

Ами засега толкова. Утре, живот и здраве да е, продължаваме. Всяка сутрин – ще се старая да пиша по едно есе. И така за около месец ми се ще заедно да създадем тази книга. Защото ти, уважаеми читателю, ще имаш голяма роля в нейното създаване. На теб много разчитам. Ти ще трябва да направиш най-главното. Ти ще бъдеш мой съавтор, защото, както писах по-горе, на основа на това, което аз съм счел за нужно да ти кажа, ще трябва да сътвориш своята лична философия на любовта. Ти си най-важният в случая. Ти ще свършиш главната работа. Аз само ще ти помагам. Ще се разберем де, няма страшно. Важното е, че започнахме, че открихме “занятията”. Началото е много важно. Дано си го разбрал. Както нещо ти потръгне, така и ще продължи. Вярвам, че ще се разбираме.

Ще беседваме, казахме, страстно, горещо, неуморно. С въодушевление. С любов. С разбиране. С патос. Това се иска. Възпитанието в изкуството на любовта е онова, към което ще се стремим. Ще трябва, няма как, да ставаме “големи любовници”. Защо пък да не опитаме? Искане се кураж – и желание. Просто е.

Само си открийте сърцето и се оставете то да ви води... то всичко знае.

...

Теориите, дълбокомислените обяснения на психолога са нещо съвсем различно, то понякога, особено в тази сфера, много пречи, вместо да помага; понеже хората така са устроени, искат да знаят, и узнаят ли нещо, целият им плам да търсят истината пропада, угасва; пък в тия по-деликатни сфери на живота е ценно и потребно не знанието, да, не голото знание, а **разбирането**, постигането на **смисъла**, което става в поредици от **спонтанни и живи актове**, не някак иначе, не, опази Боже, наготово, като всичко ти дават “с лъжичка” направо в устата. Та затова толкова години съм се инатил да пиша книга по тия въпроси, в която да разкажа за своите разбирания, а търпеливо съм чакал обучаващите се сами да търсят и да намират своите си истини – така потребни им за живота. За техния си живот. Но ето, в един момент реших да пиша все пак своята **книга за любовта** – какво да правя сега, като сам попаднах в толкова превъзходен капан?

Моята първа книга (със заглавие **Животът на душата**) е резултат на моите младежки

увлечения по Фройд и фройдизма, в нея затова, оказа се, главното внимание е тъкмо към тия, към **сексуалните проблеми**, към **безсъзнателното** у човека, към импулсите на тялото и прочие. При това тя е нещо като **“философска психология”**, каквото чудо е съвсем непознато в България, пък и не само в България. Там, в тази своя книга, се постарах да задълбая по тия проблеми, всичко да сведа, така да се рече, в “система”, книгата ми е достатъчно академична, но същевременно е писана така, че да може да се чете от всеки, да е популярна, разбираема, човечна.

Та още в ония години аз подготвих своята наистина **съвременна методология** по изследването на тия въпроси, която мен специално, като преподавател и като практически психолог, направо ме спаси; плод на този подход е и визираната моя книга по практическа психология на пола, секса и любовта, която ето вече колко години единствена подхожда по един подобаващ начин към проблематиката, към която други, да ги наречем “изследователи”, подхождат с една съвсем неподходяща методология. Ще ми се да кажа нещичко тук по този въпрос, понеже си заслужава.

Аз лично презирам т.н. медицинско говорене и писане за секса, онова, което може да се чуе (или прочете) в т.н. “беседи по сексуално образование», изнасяни от някакви пътуващи проповедници-апологети на толкова чудатото “правилно” или дори “морално” **правене на секс**; такива идиоти, разбира се, ухилени, разказват на младите как трябва правилно да си слагат презерватива и прочие простотии, а пък младежите, ухилени до уши, слушат тия и подобни майтапи и се заливат от смях; един вид това медицинско-физиологично говорене за секса съвсем не може да установи подходящ контакт със съзнанията на младите хора, които, несъмнено, много се вълнуват от тия проблеми и имат крещяща, да, наистина крещяща потребност да разговарят по тях. Но това трябва да бъде правено по един смислен и подходящ начин, а не хамалски, не тъпо, както, за жалост, обикновено се прави. Вие чували ли сте как учителки се опитват да говорят за секс с учениците си?! Смешна работа, нали?! Глупава, не само смешна е тази работа. Крещящо неумение да се прави нещо толкова просто, получава се затъване в непроходими тресавища, стига се до неописуем идиотизъм, казвам пределно категорично това, което мисля. Ето тази е причината от години само да се говори, че трябва да се въведе някакъв учебен предмет по **сексуално образование** в училищата, но само се говори за това, а никой не дръзва нещичко да направи по този въпрос, защо на всички им щръкват косите от ужас като се сетят, примерно, за това какъв ще бъде учебникът по този толкова скандален предмет, какво ще им се наложи да правят учителите в час, за да не бъдат изцяло опозорени, дали пък родителите няма да се намесят, щото ще осъзнаят в един момент, че чак пък такива идиотизми пред децата им едва ли трябва да бъдат допускани, което може да доведе до решителни родителски протести против “развращаването” на младежта, и то от институция, която трябва да бди за морала и прочие. Разбира се, най-простият вариант, а именно, моето помагало по практическа психология на пола, секса и любовта, което си съществува от толкова години, да бъде въведено като основа за едно смислено сексуално образование, се оказа невъзможен по простата причина: съществуващата у нас командно-административна и тоталитарна система в образованието не допуска такъв един произвол, именно, “отдолу”, без санкцията на висшестоящата институция, нещо да бъде направено, в нея всичко трябва да се прави “отгоре” и по нареждане, което именно е и причината нещата изобщо да не вървят; но системата не отстъпва, в името на своето всевластие бюрокрацията е способна да опропасти изцяло образованието на младите, само и само монополът ѝ да не бъде с нещичко помръднат. Та такъв един прецедент, моето помагало да бъде санкционирано от системата, който е в състояние да подрови цялата система, разбира се, не беше и не можеше да бъде допуснат. В резултат нищо по въпроса и не беше направено. Скоро и няма да се направи. Обясних защо. Улицата, дето се казва, е изцяло задънена – и непроходима.

Има, разбира се, подходи, които отдавна са открити и измислени по света и се прилагат, ала у нас те са един вид “забранени”, първо защото са невъзможни заради нашата собствена

невежественост (ний нали се мислим за първооткриватели на всичко, как така ще допуснем някакви си там западни психолози да ни кажат как следва да работим в сферата на сексуалното, примерно, образование?!), а, на второ място, казахме, системата не допуска такива модернизми, щото те са в състояние да изиграят ролята на пръчки динамит, взривени в самите основания на вездесъщата система. Затова у нас, на едно официално ниво, на ниво образователна институция, системата предпочита да се придържа към онзи така добре познат ни принцип, изразен в ето тия паметни думи, произнесени навремето от една съветска другарка “у телевизията»: **“А у нас секса нет!”**, да, такова нещо като секс моралистичната система отрича, не допуска, камо ли пък да допусне за секса да почне да се говори открито, свободно, без глупави скрупули; у нас е в сила принципа, че за секса трябва и може да се говори само просташки, цинично, вулгарно, на което

основание и, в крайна сметка, системата предпочита за секса изцяло да мълчи, а пък младите хора в училищата, за да си отмъстят за всичко, за секс в училище, разбира се, говорят най-вече просташки; а иначе си отмъщават по най-простия начин, именно, като бойкотират самата система, обявяват я за ненужна; в крайна сметка се стига дотам и самото образование да бъде обявено за ненужно, за “излишен лукс”, за нещо “изчанчено»; защо да учим като можем чисто и просто само да... преписваме?!

Аз май се отклоних, но реших да очертая проблема по-пълно. То, всъщност, проблемите тук са много и са адски преплетени. Трудно е да бъдат разнищени. Но ако се върви упорито и стъпка по стъпка в тази посока – все нещичко може да бъде постигнато. Дотук успех да кажа поне това: за секса трябва да се говори смело, открито, и при това не просташки – и това може да бъде постигнато ако се изработи подобаващата нагласа. Има си техники и прийоми, благодарение на които това може да бъде постигнато. Постигал съм го в своите занятия по сексуално образование, по практическа психология на пола, секса и любовта, и то до степен, че веднъж учениците като бъдат “развратени”, веднъж като опитат “сладките плодове” на едно такова наистина съвременно и фино третиране на тия проблеми, те вече дотам и така се пристрашават, че след това връщането им към обичайната нагласа за изучаване на теоретичните психологически проблеми (има и такива), комай става съвсем невъзможно. Имам предвид това, че учениците са така жадни за такива нови подходи, че щом като веднъж се увлекат в тях, след това всеки път, още като ме видят, почват да ме молят: “Хайде, господине, пак да обсъждаме ония проблеми, хайде пак да дискутираме, хайде пак да изследваме, молим Ви се, оставете тия теории, искаме дискусиите!” и пр. В чудо се виждам как да си доведе след това докрай програмата по психология, щото все пак в държавните (пък и в частните, доколкото го има!) училища така нареченият “задължителен стандарт”, разработен от скучаещите министерски чиновници, все пак трябва да се изпълнява; е, аз си карам по мои си програми, коренно различни от блудкавите “държавни предписания”, които за нищо не служат; сиреч, стигнало се е дотам, че същностният стандарт е в моите програми, а не в държавните, които са крайно бедни откъм смисъл и съдържание. Но и това е тема, която в момента за мен не е главна.

Младите наистина имат една жестока потребност да разговарят по проблемите за секса

и любовта – това е изходното. Не само имат също така жестока нужда да правят секс, която бива провокирана от самата култура, в която сме поставени, сиреч, причината тук не е само инстинктът, нагонът, а една до голяма степен непълноценна култура, която фетишизира секса, която е издигнала в култ тялото, а пък за душата явно съвсем е забравила. Младите са преситени от порнография, която ги провокира да си втълпяват, че сексът е нещо като панацея за постигането на “пълна жизнена пълнота”; затова и, явно, младите така бързат да се избавят от клеймото на своята девственост; разбира се, прекомерно ранното започване на сексуален живот е преизпълнено с рискове и коварства; тия млади хора сякаш сами себе си осъждат никога да не изживеят цялата онази духовна пълнота, която е способна да им предостави само любовта; а юношеската любов е само квази, тя не е онази любов, за пораждането на която се иска съответната не само личностна, но и душевна зрялост. Сексуалният нагон трябва да бъде **очовечен**, да намери подходящата си човешка, пък също така и личностно изявена, **индивидуална** форма – това е една от фатално важните за живота ни задачи. Природният инстинкт трябва да се рафинира, да се изяви по един изтънчен, одухотворен, чисто човешки начин, а не по животински, груб, див, извратен начин; да, става така, че оня, който почне да се мисли за “сексуално животно” и на това основание почне да изпитва някаква перверзна гордост, всъщност е крайно извратен, щото природният инстинкт е нещо съвсем друго, а пък човекът няма правото да дегенерира до нивото на животно; прочее, думата “животно” тук е съвсем неподходяща, тя трябва да се разбира небуквално, говорим за едно “вторично животно”, а не за ония, истинските, природните, изцяло некултивирани животни.

Вживотненият човек е именно развратникът, е човекът, който не е в състояние да дисциплинира и рафинира (“очовечи”) изявите на своя сексуален нагон. Животните не правят обаче така, при тях, впрочем, такова нещо като “секс” няма, там има само размножаване, има само реализацията на една чисто природна функция. При човека обаче, благодарение на нашето съзнание, всичко, свързано с природната функция, придобива самостоятелно и вторично значение, появява се именно **сексът** – този тиранин, във властта на който се намират толкова много нещастни, жалки, комплексирани хорица, стареещи се с нищичко да не изостанат от “модните веяния” в областта на “разюзданата сексуална култура” на съвременното човечество. Общо взето се е стигнало до една сексуална мания, от която страдат всички, защото не са успели да обуздаят нагона си – и са станали роби на своята сексуалност. Станали са безправни и бездушни роби на една тиранизираща ги сексуалност, на която не са успели да сложат така потребните за озаптяването ѝ юзди. Нашата сексуалност, както писах навремето в първата си книга **Животът на душата**, е нещо като див кон, подлежащ на опитомяване, на обзавдане; на него трябва именно да сложат юзди, да пречупят дивия му характер, да го култивират чрез подобаващите навици за културно и при това природосъобразно изпълнение на сексуалната функция и пр.; е, някои хора така и не успяват да обзавдят своя “кон”; представете си в такъв случай на какво ще заприлича животът им – след като техният “кон” продължава своеволията си, продължава да ги тормози и унижава по един неопишуемо жесток начин. Тия, които смятат, че “тия, сексуалните проблеми” не са толкова важни, ето, дори и само от този пункт водейки се, стига да го осъзнаят, трябва нещичко да направят, за да преоценят позицията си. Ако искат де, то не е задължително.

Всеки човек е изправен пред тази задача: да сложи “хомот” на собствената си сексуалност – и при това да не направи така, че тя да страда, да бъде подцена или унижена, да не бъде пренебрегната, защото, в противен случай, тя има възможността и силата да му отмъсти – ох, каква сила и мощ има нашата сексуалност, как великолепно тя може да ни отмъсти ако я пренебрегнем по някакъв начин, то това не е и за разправяне даже! И в двете посоки, както **превъзнасянето** (хипостазирането, хегемонията), така и **потискането** (обиждането) на собствената сексуалност, пораждат неопишуеми мъки и страдания, а в някои случаи, дори

като правило, могат да доведат личността до пълна разруха. А в масовия случай се пораждаат несметни количества хора, които водят едно жалко в общи линии съществуване, дължащо се било на неголям по принцип ресурс на сексуалната енергия, с която разполагат (това сякаш е все пак най-щастливият случай, тиранинът да няма силата толкова да ги тормози!), било на различни форми на **социално компенсирани**, при които сексуалната енергия бива насочвана в други, по-социално приемливи посоки (примерно, комунизмът и произлизащата от него комуноидност е такова едно приложение на иначе подлежащата на сексуално изразходване енергия!), било, в по-редки случаи, на някаква **творческа сублимация** и т.н. Е, в наше време всички се преструват на “пичове”, на “сексуални атлети”, полагат съответните усилия да изглеждат такива, но това, явно, е най-вече с оглед да заблудят поне самите себе си, не толкова околните, макар че и второто влиза в целите им. Днес е крайно нежелано да изглеждаш “прокажен”, примерно, да твърдиш, че “сексът не е така важен”, или пък да признаеш, че имаш по природа значително по-малки сексуални потребности, че си способен да се въздържаш или да дори да бъдеш, опази Боже, аскет! Да кажеш пък, че сексуалността по начало е звяр, подлежащ на опитомяване, както моя милост стори в онази своя сякаш историческа вече книга, е наглост, която трудно може да бъде простена.

Прочее, заради тази моя книга подир мен още продължава да се носи славата, че съм бил някакъв “страшен развратник», един твърде “лош, пропаднал човек”, който не само има наглостта да казва и пише някои неща, но, положително, също така и да ги прави, при това, о, ужас, се смята дори за свободомислещ, което, както и да го погледнем, си е равносложно на пряко обвинение в “гейщина”. При това този там е възпитан, като капак на всичко е чистоплътен, явно няма начин да не е гей! Както и да е, живеем в България, това винаги трябва да се има “навпредвид”...

Ще спра тази сутрин дотук. Изморих се да пиша, пък и късно започнах, та затова съвсем капнах. Тия дни ще продължа. Има време, не трябва да се бърза. Всяко нещо с времето си. Нещата не трябва да се насилват. Спокойно ще се роди всичко, на което е съдено да се роди. Спокойно то ще дочака времето си. Аз съм все още в самото начало и всички пътища са пред мен. Е, ще се старая да не се “разливам”, а да се концентрирам в ясна посока. А тя винаги е в съзнанието ми. Целта ми е **да провокирам ситуации в съзнанието** на младите хора най-вече, но не само в тяхното, които са подходящи в тях да се роди тяхната истина за всичко, което именно на тях е необходимо. Нищо никому не ща да давам или да натрапвам. Ще правя всичко, което е необходимо за да постигна целта си. Съвети от мен за това или онова не чакайте. Нищо никому не давам наготово. Всичко трябва да си го вземете сами. А преди това трябва да го сътворите в свой собствен **творчески и съзидателен акт**.

За мен е вълнуваща единствено истината. В рамките на която ще трябва да разположите своите “лични истини”. Но първо трябва да се понапънете да си ги родите сами. Това си е ваш проблем. Аз ще бъда нещо като ваш водач. Из много полета ще избродим, полета, в които вие самите можете да посадите, ако искате, каквито щете семена, та един ден да наберете своите си изобилни плодове. В това се свежда задачата ви. Приемете я както искате. Но от нея да се отървете няма как. Това, както се казва, е животът...

Да, но как да сътворя прекрасната неповторима мелодия на собствения си живот?

...

Не е преувеличение да се каже, че най-главната жизнена задача, пред която е изправен човекът, особено пък младият човек, е тази: да постави под контрол, да озапти, да култивира, да очовечи своя сексуален нагон – нагонът на самия живот, на възпроизвеждането на живота и на неговото съхраняване и тържество. Длъжен си да направиш така, че тия самият

да започнеш да властваш над своя нагон, а не нагонът цял живот да властва над теб, да те тормози и да те тероризира.

Този именно е главният жизнен проблем на човека. Всичко друго идва впоследствие – и много зависи от решаването на този, на истински главния проблем на живота – такъв, какъвто той се изправя пред нас, човеците. Много хора не си дават сметка за това, не щат да го признаят, поради което и си страдат – и си носят, тъй да се рече, хомота на собствената непълноценност. Сексуалната непълноценност е в корена на всяка друга непълноценност.

За да реши този свой главен жизнен въпрос младият човек трябва много да знае, сиреч, ясно да съзнава ситуацията, в която се намира. Трябва да е наясно с това какво именно е сексуалността, за какво тя съществува, за какво му е дадена, за какво тя, така да се рече, “служи”, какво е нейното жизнено оправдание. Необходими са много знания, които, да признаем, младите хора получават от доста съмнителни източници –

поради което и огромната част от младежта живее с крайно непълноценни, неподходящи, бедни, мизерни и неадекватни “познания”, живее със съвсем негодни представи. Не можем, нямаме право да си позволим този лукс: тъкмо по това, от което зависи кажи-речи всичко, да допуснем да живеем с толкова неверни и негодни представи. Глупави, да го кажем направо, представи. “Митични” представи. Лъжливи представи. Неверни, негодни за нищо представи. Потребни са ни, и то съдбовно, едни изцяло модерни, съвременни, отговарящи на самото естество на сексуалността представи, т.е. потребно ни е да развием и да издигнем своето съзнание до нивото на знанието. Съ-**знание**, както се вижда, произхожда от със-знание; няма съзнание без знание; няма знание без по-**знание**. Знанието можем да го добием от своя непосредствен жизнен опит, с налучкване – и това е един тежък, труден, неблагодарен път; другият вариант е да го постигнем в неговата чистота – от книгите, от добрите учебници по философия, психология, сексология и прочие. Доколкото има такива де, щото повечето от тия книги и учебници, общо взето, са в отвратителен вид, сякаш затова са и създадени: да отвращават, да отблъскват младите от занимания с подобна проблематика. Рядкост са смислените и наистина полезните книги и помагала в това отношение. Ето, ние сега заедно се опитваме да сътворим едно такова добро помагало.

Съ-**знание**то е безспорно важно, то може да прогони мрака от душата, то е светлина, всичко озаряваща; то е нещо добро, нужно, полезно. То ще прогони глупавите, кой знае откъде взели се страхове по повод на “звяра-сексуалност», ще озапти природната дивотия и плахост, ще помогне на младия човек да се овладее от така потребното му самочувствие и самоувереност. Но чистото теоретично знание е нещо важно, ала твърде недостатъчно; “Суха е, братко мой, теорията, а дървото на живота зеленее”, това май го беше казал великият немец Гьоте. Има един огромен пласт от “духовен и екзистенциален опит”, нека да го свържем с **разбирането** – разбиране и знаене са две коренно различни и допълващи се форми на човешкия дух – който е непостижим ако вървим само по пътя на чистото теоретизиране. Потребно ни е нещо много по-различно, което ще докосне други струни в душата ни

– аз предпочитам да ги наричам “душевени сили” или “способности на душата”. Съзнанието, както показва и самата дума, е свързано само с една душевна сила, вярно, много значима, велика, ала само една: умът, разсъдъкът, акълът, интелектът (тя си има много имена); но душата ни е твърде много богата и в нея се крият още много други, коренно различни душевени сили, които съвсем не бива да пренебрегваме. Ще спомена тук някои от тях: интуиция, усет, чувстване, вяра, воля, въображение, самосъзнание. Нито една от тях нямаме право да игнорираме. Всяка от тях може да ни даде нещо, което другите не могат. Нито една от тях, повтарям, нямаме право да пренебрегваме. Защото тя е в състояние жестоко да ни отмъсти. В резултат ще си останем с едно изкривено, изопачено, деформирано, коварно непълноценно разбиране. Ще си останем с **неразбиране**.

Длъжни сме да се доберем до цялото **богатство от смисъл**, което сме в състояние да постигнем, за да живеем пълноценно; нищичко нямаме право да игнорираме. Ето защо задачата ни неимоверно се усложнява. За някои хора с по-лениви души в този си вид задачата сякаш става неизпълнима. Техните души са явно изначално изкривени, станали са едноизмерни, те са се деформирали вече дотам, че устойчиво пренебрегват някои душевени сили, толерирайки и превъзласяйки други – които пък са успели да превърнат в свой тиранин, господар. Често става точно така, примерно, самонадеяният ум е станал абсолютен тиранин и господар на този човек; на други пък най-голям тиранин е станала... самата сексуалност, по-просто казано, техният собствен полов орган им е станал техен тиранин и господар! Не сте ли забелязали, че е пълно с такива хора, които са допуснали това: сами да станат нещо като придатък на собствения си полов орган?! Много, твърде много са тези хора, ала те това не го знаят – и едва ли някога ще го признаят. Ако го осъзнаят, ако разберат какво им се е случило, ще са направили първата, понякога решаваща крачка към решаването на коварния проблем, в който са се оплели. Са допуснали да се заплетат.

Примерно (да дам все пак един пример от моята богата практика и като психологически консултант) един млад човек веднъж сподели с мен, че бил съзнавал себе си като роб на своя пенис; той казваше така: “Аз се възприемам като пенис, като “двукрак”, “крачещ” пенис; нищо друго не съм освен един пенис; всичко друго е подчинено на пениса ми; моят пенис е мой господар, аз съм негов роб; служа на пениса си, не той на мен да ми служи...” и т.н. Тия неща ми сподели този млад човек, а той достигна до тези заключения след доста беседи с мен, в които се опитвахме да локализираме проблема му; от момента, в който осъзна това, което ви казах, той бързо направи решаващите крачки към справянето с проблема си; все пак доста жалка е участта на един човек, който е допуснал да стигне дотам: да стане слуга и роб на своя пенис; да обслужва като слуга господаря не друго, а... пениса си! Има жени, и това сякаш е дори по-честия случай, които са станали робини на своята вагина. Такава една жена не е нищо друго освен... вагина, всичко останало е просто аксесоар. Някои злословещи дори на това основание правят неоправданото обобщение: жената по принцип не била нищо друго освен една... вагина! Както и да е, това в случая не ни интересува толкова, за нас беше важно да покажем, че човек не бива да допуска да стига до толкова жалко, окаяно и неблагоприятно положение.

Та ми се ще да ви въведа в същинските проблеми. За това ми се налага малко да “потеретирирам”. Теорията, знанието, казахме, е нещо, без което не можем да минем. Но то е в случая само отправна точка. Прочее, който иска по-задълбочено да се запознае с най-важните, същински, съдбовни проблеми, от които зависи всичко, нека да посегне към две мои книги, в които аз съм казал по достатъчно убедителен начин всичко онова, което ви е потребно: **Животът на душата: психология и Изворите на живота** (нейното подзаглавие е “Вечното в класическата и модерната философия”)

Тук ще кажа само нещичко вкратце, колкото да няма празнина в текста ми. Пък и

държа всичко да се разкрива в нужната последователност. Ето, налага ми се да кажа нещо най-важно, от което си заслужава да тръгнем.

Човекът, индивидът се състои от две “половинки”: **душа и тяло**. В друг един смисъл човекът се разполюва и другояче: **мъжът и жената** са двете “половинки» на човека, душата “пол”, както се вижда, произлиза от **пол**-овина; мъжът е “пол-овината” човек, другата “пол-овина” е жената. Мъжът и жената затова са си съдбовно необходими. На тази почва възниква и любовта: всеки индивид трябва да намери своята собствена “половина”, точната жена, точният мъж, та да си паснат половинките до получаването на така потребната и на двамата цялост, пълнота, хармония. Нека обаче това го оставим засега настрана, а да се съсредоточим към изследването на другата “разполовеност” на човека, тази, която минава през всеки един индивид.

Става дума за душата и за тялото на човека. Човекът е нещо цяло и единно, но ето, за нуждите на анализа, ни се налага да говорим за тяло и душа, т.е. да ги изследваме по-

отделно. А иначе те са си едно неделимо и пълнокръвно съществуващо цяло. Някои индивиди, прочее, се съмняват в това дали имат душа, те не разбират какво е душата и прочие; за такива това, че имаме мозък, им било стигало, а пък душата, представяте ли си, не могли даже да си я представят – и затова дръзват да я отричат! Да се “съмняват” в съществуването ѝ. Да, ако за тялото никой не се съмнява що за реалност е то, в реалността, в съществуването на душата мнозина си позволяват да се съмняват. Щото, представяте ли си, тя била невидима. А само онова, което можело да се види и да се пипне, само то, представяте ли си, съществувало! Всякакви глупости и глупотевини човек може да чуе от устата на съвременните, на модерните и също така толкова учени, образовани, така да се рече, хора. Аз само отбелязвам сега-засега този проблем, но няма да го различавам; казах ви къде съм го различил подобаващо. Търсете там. Не чакайте всичко

наготово. Мислете със собствените си умове най-вече! Простете за съветите, но когато се налага, няма да си ги спестявам. За ваше добро го правя.

Имало е епохи, в които хората са поставяли душата по-високо от тялото, но нашето време, за жалост, не е сред тези така възвишени романтични епохи. Днешният човек, както е известно, поставя на пиедестал не друго, а собственото си тяло. Днес върлува една жестока материалистическа “религия”, поставяща на пиедестал тъкмо тялото: човекът бил само и предимно тяло, всичко друго било излишно, вредно, ненужно! Ти си тяло, ти съвпадаш с инстинктите на тялото си, освободи стихииите, които са локализиращи в твоето тяло! Този призив може навсякъде да се чуе, даже и да не си дават сметка какво всъщност казват проповедниците на тази нова абсурдна религия. Нашето тяло сме го издигнали в **култ**, то е наш кумир, на който поднасяме всички дарове. Нему се кланяме, благославяме го, обожаваме го. Да, нашето тяло е станало наш “бог”. Нашата собствена суетност е станала наш “бог”. Това е същината на епохата, в която живеем. Епоха, прославяща тялото, прекланяща се на тялото, издигнала в кумир тялото. А какво, впрочем, е **тялото**?

Обикновено обожествяват онова, което не познават. Обожествяваме онова, което не разбираме. Превъзнасяме онова, което е същинска тайна за нас. Тия, дето така се възхищават – до степен на обожествяване! – от собственото си тяло, които са превърнали своето тяло в кумир, с това само показват, че съвсем не разбират същината на своето собствено

тяло. Тялото е велика сила на човека, нека не отричаме това, но обожествяване то не заслужава. То трябва да бъде уважавано и почитано, но не и обожествявано. На всяко нещо трябва да отдаваме дължното.

Нашето тяло е нещо като **съд**, нещо като котел, преизпълнен с **жизнена сила**, с жизненост, с **живот**. То именно е преизпълнено, блика от живот - и, казах, е една много крехка съдинка, носеща и съхраняваща живота. В този смисъл тялото ни е и "кълбо от инстинкти". Тялото ни не може да мисли, да чувства и пр., то има една-единствена задача и мисия: **да иска**. То е преизпълнено с какви ли не желания, кое от кое по-силни и властни. Всеки орган на тялото си има своите специфични желания, които поставя категорично на постоянно заседаващия "симпозиум" на... душата. (Гръцката дума "симпозиум" не означава точно това, което си мислите, а нещо съвсем друго: означава "пир", "пиршество"; древните философи си правели симпозиуми, на които, пийвайки си разрежено с вода вино си философствали, си водели сладки беседи по най-важните човешки въпроси.) Защо на симпозиума на душата ли поставя исканията си тялото ли? Ами просто е: защото тялото само иска, то е устроено така, че да иска, да желае, да копнее, да изпитва какви ли не влечения. Нищо друго то не може. Всичко друго прави... душата ни. Тя е много зависима от желанията на тялото и трябва да намери начин да ги регулира. Това пък е нейната задача и мисия. Просто е. Не се иска някаква особена "научна" изтънченост, та всичко да бъде объркано и усложнено до невъзможност – както обикновено и става (в някои други книги и учебници).

Тялото ни също така си има принцип, на който всеотдайно служи: този принцип е свързан с обекта на неговите желания и копнежи. Наистина, какво толкова иска тялото, какво искат неговите органи? Искат удовлетворение, искат "засищане", искат да задоволят лакомията си. Искат **удоволствия**. Те искат удоволствията, насладите най-страстно и властно – и не мирясват докато не получат своето. Стомахът, примерно, какво иска? Иска засищане, иска храна, иска да е пълен. И тогава, временно, мирясва. Успокоява се. И изпада в своето блаженство. На човека, като е с пълен стомах, му се придрямва даже. Придрямва от неопикуемото удоволствие. Наслаждава се на сладостта от задоволяването на инстинкта към хранене. И засищане. Всеки орган на тялото си иска нещо и не мирясва докато не го получи. Колкото повече му даваш, толкова повече то иска. Няма засищане. Лакомията на телесните сили е колосална. Някои хора, примерно, така стават слуги и роби на собствения си стомах. Среждали сте такива хора, нали? Пълно е с такива хора. Познават се по добре оформените си шкембета. По месищата, които си отглеждат. Те друго, прочее, правят ли, освен това да произвеждат... сланина? Други пък, казахме, са слуги и роби на своя полов орган, няма особено значение какъв, пенис или вагина. Всякакви "птици" има сред човешкия род. Всякакви манияци. Различни и какви ли не.

Тук трябва да кажем нещо за тия двама мъдри мислители, на които дължим познанията си за същината на тялото. Единият се казва Артур Шопенхауер, а другият – Зигмунд Фройд. И единият, и другият ни казаха всичко потребно за да умеем да разбираме същината на телата си. Шопенхауер нарече тази същина "**воля за живот**" и обяви, че целият свят, състоящ се от какви ли не тела, е нейна проекция – и израз. Волята за живот е лакома, жадна, ненаситна, тя постоянно иска, колкото повече й даваме, тя толкова повече иска. Няма спасение човекът, по чиято глава плющи безжалостно бичът на волята за живот. Няма край човешката трагедия, трагедията на човеците, които са допуснали човешката сексуалност да стане техен кумир, властелин, тиранин и господар. Те покой и спасение на тази земя няма да намерят. Фройд пък обяви, че тялото ни има за свой представител в психиката на човека прочутото безсъзнателно. Да се разбере що е **безсъзнателно** е голяма и твърде трудна тема. Без неговото разбиране обаче нищо друго не може да се разбере.

На ниво психика тялото присъства чрез безсъзнателното, то е негов представител.

Това е най-могъщата и влиятелна душевна сила, която поставя своите желания по най-твърд, безкомпромисен и категоричен начин. Много властна е тази сила. Тя именно е способна да тероризира човека така, че никога да не намери мир и покой. Или, за да се спаси все пак някак, да деградира психически, сиреч, да рухне психически. **Болестта на душата** е все пак някакъв изход от екзистенциалната драма и трагедия, в която мнозинството от човечеството пребивава. Болестта е нещо като спасение от нетърпимите колизии на душата, на душата, в която няма мир и хармония, а има само раздор, конфликти, безпощадна война. Има не живот, а разруха и смърт. Фройд даде много за разнищването на загадките на човешката психика, на човешката душа. Противно на неговите зложелатели, които, ето, не мирясват вече трети век. Фройд бил такъв, бил онакъв, бил, представете си, “сексуален маниак», бил “перверзен тип” – така некадърниците и завистниците предпочитат да възприемат великият революционер на човешките представи за душата. Нека да му отдадем все пак дължното. Той е един от най-заслужилите психолози на западния свят – и на човечеството като цяло.

Аз в онази своя книга, тази за живота на душата, си позволих да опиша последователно всички душевни сили, всяка в нейната несравнима специфика и самобитност. Тук същото няма смисъл да правя отново. Може нещичко да кажа, но който иска да се запознае основателно, нека да иде да чете там. Трябва да се чете, не може да се чака всичко наготово. Който иска да разбере, чете, а пък също така и мисли над прочетеното. Това никой друг не може да го направи вместо вас. Който не чете и не мисли нищо няма да постигне.

Спирам засега дотук. Скоро, живот и здраве да е, ще продължа. Има още много да се каже. Тия проблеми са неизчерпаеми. Много трябва да се мисли по тях. Много трябва да се търси, изследва, разговаря. Аз само ви подтиквам към това. Ще ми се някак да се запалите, а пък след това всичко ще постигнете сами. Това е истинското. Всичко друго е... менте, фалшификат, непълноценен заместител.

Искате да станете “велики любовници”, нали познах? Сиреч, искате да станете пълноценно живеещи хора. Правилно постъпвате, така и трябва да бъде. Е, пълноценен живот без любов няма – да си позволя да кажа една такава изтъркана баналност. Простено ми е, отчасти. Всичко зависи от това, да повтора, понеже е важно: как се отнасяш към своята сексуалност, към тялото си, към неговите потребности – и доколко си успял да ги овладееш, да постигнеш власт над самия себе си. Власт над силите, от които си изтъкан – и пропит.

Да, дължен си да ги хармонизираш така, както диригентът хармонизира тоновете, излъчвани от всеки отделен музикант в оркестъра. Не трябва да допускаш своя живот да бъде непоносима какофония. Трябва да сътвориш прекрасната мелодия на своя собствен живот. При това не трябва да плагиатстваш, а всичко трябва да си е твое. Трябва да го сътвориш и откриеш сам. Ето, за това вече си заслужава да се живее, нали така? Затова си заслужава да живее човекът, нали?

...

Младите хора се стараят да демонстрират, че за тях няма никакви тайни. Всичко си било от ясно по-ясно. Не ни гледайте че сме млади, ний всичко разбираме! Много сме напреднали. Твърде много. Откъде и как ли? Ами гледали сме толкова много порнофилми, как откъде?! Е, и секс сме правили, ох, колко много секс сме правили! Не си мислете, че сме някакви си там девственици, не, няма такова нещо, моля-моля, не ни обиждайте! Ний всичко си знаем и всичко си разбираме. Няма тайни за нас. Тъй че, моля, не ни занимавайте с тези неща.

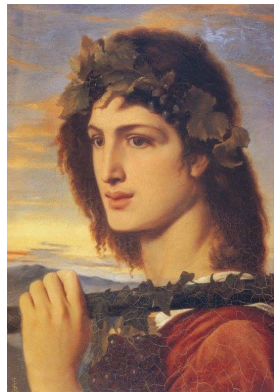
Да, обаче тази демонстративност за добрия психолог говори много. Някаква плахост стои зад всичко това. Опитват се да построят стена, да, здрава стена, ограждаща ги от тия проблеми. Явно в действителност са доста неуверени, щом си позволяват да демонстрират

чак такава показна увереност. Истината е съвсем друга. Преградата, която ги огражда от тия болезнени за тях проблеми, – съвсем нормално е това, та те са така млади! – се състои именно от камъните и тухлите на тяхната прекомерно демонстративна самоувереност, която ни навират в очите. Как да ги предразположим да бъдат поне малко по-честни? А пък, забелязал съм, в нашите родни български условия младите обикновено твърде много се усмихват когато стане дума за тия, за сексуалните проблеми, хият се, криейки една толкова очарователна плахост; а зад нея ясно се долавя крещящата им потребност да разговарят за тия проблеми. Ето това трябва за нас да бъде водещото. Да установим контакт със съзнанията им, като им предоставим цялата активност. Нищо не трябва да им бъде натрапвано. Сами трябва да търсят и да се ровят. И да привикнат да разговарят съвсем непринудено, откровено, побеждавайки глупавите задръжки и скруптури. Доста щекотлива е тази проблематика, коварна е, но пък е благодатна. Да, налага се именно в училище да се разговаря за тия проблеми. Е, и в специални психологически центрове може да се разговаря, щом като училището не смее да се отвори към това, което е истински потребно на младите. Нима те не трябва да бъдат подготвени за живота? Защо училището трябва да се крие тъкмо от това, което е най-пряко и дълбоко свързано с живота?

Ситуацията е горе-долу такава. Има благодатно за обработване поле. Искат се инструменти и сечива, за да бъдат изкоренени бурените. Искат се много работа, пределна активност. Искат се страст и патос. Искат се вдъхновение. Та младите да се увлекат веднъж. Получи ли се това вече е лесно. Младите лесно се паят. Да, това е един от признаците на младостта. Не трябва в училище да предлагаме на младите да се държат като благовъзпитани старци. Нека да бъдат себе си. И за това не бива да бъдат ругани. Просто трябва да ги разбираме. Толкова ли е трудно това?

В преизпълненото с жизненост и сила младо тяло кипи цял океан от неясни пориви, желания, копнежи, влечения, неудовлетворени страсти. Да, това е младият човек, ключовата дума е тази: **искам, желая, копнея!** Един неугасим кипеж на жизнеността е младостта – най-вдъхновяващия период от живота на човека. Младостта също така е свобода. Порив към свободата. Страст към нещо неведомо, което така силно мами. Не зная какво точно ми е потребно, ала едно е ясно: искам. А в мен се борят толкова много желания, как да им устоя, как да им дам всичко онова, за което преизпълненото със силата на живота младо тяло така силно копнее?

Младостта, казват, е труден период; имам предвид най-ранната младост, така нареченото юношество, тинейджърска-та възраст, не детството, разбира се. Детството е нещо друго, и то, както скандалиът Фройд показва, има пряко отношение към конституирането и формирането на сексуалността, но за него нека сега да не говорим. Но в юношеството кипежът на влеченията и желанията на тялото е невероятно интензивен. Направо неудържим. Да, тялото желае и иска, а пък душата, така да се рече, страда. Копнее и страда. Тя е нещо като звъненето на струната, а пък струната е тялото. Докато онова, което дразни струната, за да звучи така оглушително, е... да, какво е то?

Казахме, че всички органи на тялото си имат своите специфични желания. Те искат непрекъснато; засищането е предпоставка за още по-голямата им, направо неудържима лакомия. Никое желание не отстъпва доброволно, а трябва да бъде убедено. Временно може да бъде възпрено, но това трае за кратко. После идва с още по-голяма сила. Щото вече има и право да иска още по-категорично. Разбира се, сред цялата тази амалгама от желания едно от тях е най-силно, най-очарова-телно, най-

оухотворено сякаш: и това е желанието, което е локализирано, центрирано в половия орган на индивида. Сексуалното желание. Либидото. Под понятието “либидо” (от лат., означава **желание**) ще разбираме силата, енергията на половия нагон, или то е същото, каквото е гладът по отношение на нагона за хранене, по думите на Фройд. Либидото е това, което иска. Какво иска ли? Иска удоволствие. Колкото се може по-силни и по-продължителни удоволствия иска либидото, то друго не знае: иска, само иска. Под властта на либидото, оказва се, попада целият живот на човека. Либидото може да се пренася, фиксира и локализира в какви ли не части на тялото, като “мястото” му обаче е там, където е половият орган на индивида. Това, така да се рече, е “нормата”. Всичко друго вече е абнормно, е извратено. Но либидото не мирясва. То е самата динамика, самият живот. То иска, иска, иска. Неуморно иска. Иска, и то със страст. Не вяло, а горещо. То умее да иска. И ефектите му върху душата са невероятно интензивни и властни. Даже старците, с поувехналата си хептен мъжественост, още са под властта на проклетото либидо. Стариците, предполагам, също. Докато си жив – искаш. Такава е нашата човешка участ. Нашето тяло е устроено така. Негов принцип, казахме, е принципът на удоволствието.

Тялото ни като цяло е “безсъзнателното”. Тялото не знае, не съзнава какво иска – и особено пък защо го иска. Тия неща – знаенето, съзнаването и пр. – са прерогатива на душата. На отделни части на душата. По-висшите, така да се каже, нейни части. Тялото така е устроено, да иска, казахме също какво иска: иска удовлетворение, насищане на “гледа”, иска удоволствия, наслади иска. Това, че тялото иска несъзнавано своите искания, води дотам, че неговите искания са така силни, категорични, властни, мощни дори. Непреодолими. Тялото не познава съмнението. И марката не познава. Уравновесеността му е чужда. То само иска. Безпределно искане. Безпределно мощно искане. Голям диктатор е нашето тяло, не сте ли го усетили това още? Давате ли си сметка, че е точно така?

Тялото ни е “звяр”, подлежащ на опитомяване. Сексуалността на човека е този звяр. Той трябва да стане наш приятел. Ако не постигнем това, горко ни. Огромната сила и енергия, която кипи в нашите недра, в недрата на нашето тяло, трябва да бъде впрегната за гравитни, не за разрушителни цели. Тя има потенциал, сравним, без преувеличение, с ядрената енергия. Всичко може да помете и да превърне в прах. Тя обаче трябва да бъде овладяна и тогава ще разполагаме с... кротко работещ ядрен реактор вътре в себе си. Представяте ли си какво огромно предимство има човекът, който е успял да озапти своята сексуалност, да опитоми звяра в себе си? Ако не го постигне това, се превръща обаче в най-жалка картинка. Пълно е с такива хора. На лицето им е изписана тяхната мъка и трагедия.

Такива хора са зли, отмъстителни, злобни, жестоки. Те не мирясват да вредят на останалото човечество. Все си отмъщават за нещо. Все за нещо завиждат. Все били оцетени. Били “социално слаби». Били “бедни”. Глупави били. “Несправедливо оцетени” били. Не знам си какви били. И... стават комунисти! Почват да рушат “така лошия свят и живот”. Щели да правят “нов свят”, “нов живот”, “нов човек” даже! Ето защо е съвсем справедливо да се смята, че комунизмът е социална психопатология в огромни исторически мащаби, в недрата на която стои една безкрайно унижена и неудовлетворена сексуалност. Затова навремето комунистите забраняваха да се чете Фройд. И Шопенхауер също. И Ницше също най-вече. Щото от техните книги човек можеше да си направи такива изводи. Безкрайно лоши и компрометиращи изводи. Съдържащи самата истина за най-интимната същност на комунизма. И на национал-социализма също. Все са психопатологии от един и същ род, все на сексуална основа са възникнали. Нима на един човек със зряла, хармонична, удовлетворена сексуалност ще му е необходимо някога да тръгне да става комунист – и да вреди на цялото човечество?! Глупости, откъде-накъде?! А комунисти стават най-злобните хора. Коренът на тяхната злоба е там: неудовлетворената, унижената, потисната им сексуалност. Да спра дотук.

Но да се върна при темата си. Има нещо безкрайно важно, което, като се овладее и разбере, вече ще ни бъде значително по-лесно. Работите ще почнат да се нагласят. Всяко нещо ще си отиде на мястото. На точното място. Ето за какво става дума.

Представете си, че така нареченото и прословутото безсъзнателно е нещо като езеро. Което бълбука от енергия. Кипи, така да се каже. Едно "врящо" езеро. Или един котел с желаня, кипящ върху огъня. "Мехурчетата", излизаци на повърхността на това езеро или този котел, са отделните желаня. Те идват от дълбините, пробиват си път и освобождават енергията на повърхността. Има обаче нещо като "разпоредител" за това какво ще стане с всяко едно желане. Фройд нарече самото безсъзнателно **To, Id** на латински. "Разпоредителят" е **Аз-ът, Ego-то**. Аз-ът е

втората душевна инстанция. Това, всъщност, е съзнанието. Умът – да го наречем така. Или "самосъзнанието". Нека да се опитаме да мислим всичките тия неща едновременно. Хаосът е предпоставка за реда. Всичко скоро ще си отиде на мястото. Аз-ът решава какво да стане: дали дадено желане, дето напират ето сега, в този момент, ще бъде задоволено, или ще му бъде отказана реализация на толкова и така съкровено желаното от него. Понеже едновременно напират много желаня, не е лесна работата на този наш Аз. Той прави нещо, което е сравнимо с работата на регулировчика на кръстопътя. Много коли искат едновременно да минат, но това няма как да стане, щото ако стане, ще се получи великолепна експлозия. И катастрофа. Някои ще минат, други ще почакаат. Това решава регулировчика. И с нахалство тук работите не стават, по нашия, по българския обичай. И с рушвети не става. Регулировчикът има длъжната власт да решава. Но му трябва сила, за да озапти нахалниците. Тия, дето не изпълняват разпоредбите му. Тръгнахме от езеро, стигнахме до... регулировчика на кръстопътя. Дано не ми се смее някой умник за тия мои примери. Нека да се смее колкото си иска. Аз да покажа най-главното, без което нищо няма да се разбере, пък той нека да си се смее.

Аз-ът решава, ала се допитва до една трета инстанция, най-главната – това е законът, това е тъй нареченият **Свръх-Аз** (или **Super Ego-то** по определението на Фройд). Това е нещо като свръх-съзнание, там се намират нормите на морала, представите за това какво е разрешено и позволено, какво е забранено, аз затова го нарекох законът. Какво може – и какво не може. Аз-ът пита Свръх-Аз-а дали може или не може да пропусне някое прекалено настойчиво искащо своето желане. Свръх-Аз-ът казва да или не, Аз-ът на тази основа взема решение и прави нужното – или потиска, връща обратно напирещото желане, т.е. прилага сила за връщането му обратно, в дълбините на **ТО**, или пък го пропуска, разрешава реализацията на това, което то иска. Аз-ът, нашият Аз непрекъснато е атакуван от какви ли не желаня, идеци, казахме, все от разните органи на тялото: стомахът иска да се изпълни с храна и не мирясва докато не получи своето, другите органи също все нещо искат, знаем какво иска половият орган и прочие; все нещо искат и ще се успокоят едва когато го получат. Да речем, на улицата ти се прииска... да се съблечеш съвсем гол, защо пък да не се появи такова една желане в съзнанието ти ето в тия толкова горещи дни?! Да осмислим обаче нещата по-внимателно. То, предполагам, на тялото по принцип не му е приятно да бъде облечено в дрехи в горещините. То все си иска да се освободи от дрехите. В банята, под душа, постига своето и е така щастливо, нали? Да, но на

улицата това същото не може да стане.

Щом до границата, разделяща съзнателно от безсъзнателно, стигне желанието на тялото като цяло да се съблече и да се почувства голо, щастливо и свободно, ние точно в този момент осъзнаваме какво именно ни се иска. Идва и се пука на повърхността на езерото онова мехурче. Или на повърхността на врящия котел се пука друго мехурче. Това вече е сигнал за Аз-а че трябва нещо да направи. Ако вземе решение да позволи на тялото да постигне своето, той ще издаде съответната команда и... на улицата превъртелият човек си смъква гащите! И става за резил! Да, ама не: Аз-ът, нормално функциониращият Аз, знаем, ще вземе друго решение: ало, потрай малко, ще се съблечеш в къщи, под душа, потърпи сега още малко! Знаино е, че вездесъщият морал е повлиял да се вземе това решение, под диктата на Свръх-Аз-а. Ако пък при неподходящо време, да речем, ти се дояде, да речем, по време на час изведнъж в съзнанието ти се появят образите на превъзходно миришещи дюнер-кебапи и пици, ти... преглъщаш, поглеждаш си часовника и почваш да чакаш с нетърпение биенето на звънеца. Знаино е защо си стигнал до това решение: Аз-ът го е взел според ситуацията. Е, можеш, ако толкова си слабоволен, да излъжеш учителката, че ти се ходи до тоалетна, а пък да се отправиш директно към дюнер-кебапчийницата да си похапнеш. Това означава само, че си хептен безволев индивидуум. Не можеш да противодействаш за миг на стомаха си. Станал си негов роб или слуга. Някои пък по време на часа постоянно си мислят за... секс?! Сигурно има и такива. Няма начин да няма. Пълно е с какви ли не извращения. Учителката им говори за... Ботев, те си представят разтапящи ги сцени от порнофилма, който са гледали снощи. Или който... сега гледат на екрана на своето толкова модерно средство за комуникация. Гледат си порноклипче в час по литература, какви ненормалници! Случва ли се това? Сигурно се случва. Няма как да не се случва.

Сядаш да четеш в къщи, знаеш, че утре ще те изпитват; взел си решението твърдо да четеш. Таман обаче отваряш книгата и в съзнанието ти се появяват какви ли не други образи.

Откъде са се взели тия щуротии?! Образът на прекрасно момиче със съблазнителни форми витае в съзнанието ти и не те оставя на мира. Дали да не му звънна на това момиче и да го покани на гости?! Дали тя няма да ми обясни урока, а, ето, каква хубава идея?! Защо да чета, нека да повикам него? Защо ли се занимавам с такива глупости? Тя ще се сети за какво я викам. Я давай да чета, че времето тече. Леле, колко съм нещастен. Аз чета, а приятелите ми се забавляват в заведението. Двойкаджии, ала са поне щастливи?! Абе аз ли съм само идиот да си губя времето в четене? Ами баща ми какво ще каже ако донеса още една двойка? Дай да се стегна малко, а, имам ли тази сила? Леле, нямам никаква воля вече. Това хич не е добре. Май и днес нищичко няма да науча. Защо ли съм така разсеян? Дай да си пусна компютъра да се утеша малко с някоя играчка. Или да погледам филм. Той, филмът, ще ми даде нещо, което ми е по-потребно. Айде, отиде по дяволите намерението ми да уча. Край, с мен е свършено вече. Станах пълен боклук! Стегни се бе, човече! Ще чета. Не, не се получава. Какво да правя?!

Вярвам, тия неща са ви познати, нали така? Случвали са ви се поне веднъж? Или по-често? Да, знам добре, че са ви прекалено познати. Вярвам, че сами можете да си изтъкувате какво точно става и защо така става. Да, точно така става реално в живота. Познати

ситуации. Борят се някакви душевни сили. Страсти, желания, инстинкти, влечения, копнежи. Намерения. Съзнателни цели. Не е лесно да си човек. Да, изобщо не е лесно да си човек в истинския смисъл... Нали така? А животно да бъда пък не бива.

Някой ученик постоянно си играе в час на своя джиесем. Постоянно е в ръката му този джиесем. Учителят, примерно, моя милост, му казва да го прибере. Прибира го е след минути неусетно пак го хваща в ръката. И така безброй пъти. Решавам да му помогна. Питам тоя ученик знае ли кой е Фройд. Чувал бил. А знае ли какво ще каже Фройд за тази негова постоянна игра с проклетия джиесем – ако дядо Фройд можеше да присъства ето сега при нас, знае ли какво би казал за това? Не знае. Е, аз ще му кажа. Ще каже Фройд, че този джиесем е нещо като заместител на собствения му... пенис – и затова постоянно си играе с него. Понеже му се иска да си играе, предполагам, с пениса, ала това просто няма как да стане в час – могъщи сили го удържат да не направи такава глупост! – той е намерил избавление от кошмара на своята сексуалност като си играе с джиесема. И получава някакво родствено, пък макар и доста извратено, в сравнение със сексуалното, удоволствие от тази игра. Е, друго си е да си поиграеш с пениса си, но и с джиесема може. Като не можеш да хванеш сокола в небесата, хвани поне врабчето, което ти е на рамото.

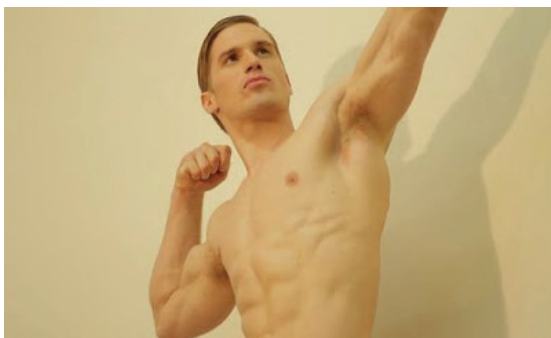
Казвам това. Младежът е доста осмян и засрамен. Повече внимава да не изважда джиесема. Да, обаче други постоянно си играят с джиесемите. Това не е справедливо! А даскалът, явно, е голям гадняр. Трябва да му отмъстя някак. Ще ми се прави той на отворен. Мразя го!

...

Казахме, че на ниво психика **тялото** на човека е представено от **безсъзнателно**. Тяло и безсъзнателно са едно и също нещо. Тъждествени са. Същината им е все една. Безсъзнателното пък има за свой център и средоточие **сексуалността**. Тя, така да се рече, придава неговия привкус. Принципът на тялото и на безсъзнателното е **удоволствието**. Има в човека една друга сила, която е обречена да воюва постоянно с поривите на тялото и на безсъзнателното – и това е... съзнанието, разбира се. “Разумът”, тъй да се рече. Принципът, олицетворяван от съзнанието (разума), е **принципът на реалността**. Но не съвсем разума е враг на инстинктите. **Моралът** е този враг. Разбира се, има всякакви видове морал, ала не трябва да забравяме, че има **истини на морала**, които са вечни. Много са ни потребни тия истини. Тях трябва да търсим с настървение. От тях не бива да се отказваме. Голяма глупост, при това крайно вредна, е тази: “моралът е нещо относително”. Не е така. Нашите представи за морала са относителни. Истината за него обаче е една. Абсолютна при това.

Тия неща са ни необходими – ако искаме да намерим мир на тази земя. Ако искаме по някакъв начин да намалим терора на безсъзнателното, на инстинктите върху душата си – и върху нас самите. Разбира се, със сексуалността си трябва да се разбираме. Аз предпочитам да казвам същото иначе: трябва да станем със сексуалността си приятели. Не “любовници”, а именно приятели. Приятелството е нещо духовно. Чисто, първоначално, одухотворено, одухотворяващо. Да се сприятелим със сексуалността си означава да я одухотворим. Да внесем дух в нея. Това е ней-доброто, което ни е истински и дълбоко потребно. Силата, енергията, концентрирана в сексуалността, трябва да успеем да я направим продуктивна, **творческа сила на живота**. Да не допускаме тя да стане разрушителна, смъртоносна сила. Разваляща всичко сила. Всичко опорочаваща сила. Извор на нашата слабост. Там, именно там, именно в сърцето са изворите на живота – според древното библейско предание. Сърцето разбира всичко. То всичко знае. Него трябва да питаме за всичко. То никога няма да ни излъже.

Малцина постигат това. Вярно, животът учи. Много трябва да живеем, много тряб-

ва да страдаме – за да стигнем до някои прозрения. Страданието е път към прозрението. Преживяването е този път. Непреживяното не може да бъде разбрано. Потребен ни е много “жизнен опит”, за да живеем “правилно”. Или, по-добре казано, пълноценно. Към това най-вече трябва да се стремим. На това трябва да ни учи и “**учението за живота**”. Философията е майката на това най-първо и най-

потребно на всеки човек учение. Учението **на** живота ни е най-дълбоко потребно. На самия живот. Ние не сме нещо различно от живота си. Живеещото и животът са едно неделимо цяло. Тази е предпоставката на всяко едно разбиране. **Мъдрост** се зове пълноценното разбиране, даващо ни ония истини, без които не можем.

Съзнанието – Аз-ът – ни е постоянно атакувано от поривите, копнежите, желанията на тялото, най-силно сред които е сексуалното желание. Либидото не ни оставя на мира. То знае едно: искам. Иска удоволствие. Засища се за кратко, мирясва за секунди – и пак иска. Голяма трагедия може да произлезе от това. И пълна разруха на човешката личност. Пълно е с дегенерати на сексуална основа. То други дегенерати всъщност има ли?

Ако привикнеш да обслужваш сексуалността си, ако себе си превърнеш в неин роб – си свършен. Няма да намериш минута спокойствие. Накрая сам себе си ще презреш. Развратът не е избавление. Развратът е гибел. Пълна дегенерация. Пълна загуба на човечността. Нормалното е да успееш да си осигуриш **свобода** от своите сексуални желания. Тази и ключовата дума за разбиране на всичко, свързано с човека – думата **свобода**. Без свобода сме загубени. Свободата ще ни даде обаче всичко. Важното е да я постигнем. Тя е разковничето, разгадаването на всички загадки.

Първата екзистенциална битка на свободата с робството е битката, свързана с освобождаването на нашата собствена сексуалност. Стане ли сексуалността ни свободна – и станем ли ние свободни по отношение на нея – сме постигнали най-главното. Аз самият съвпадам в някакъв смисъл със своята сексуалност. Тя е силата на живота в мен самия, в недрата на моето преизпълнено с желание за живот тяло. Аз съм и тялото си. Не само душата съм аз. Искам да бъда пълноценно живееща личност. Ето затова казах, че ако освободим сексуалността в себе си, себе си сме освободили. И сме постигнали голяма победа, основата на всички други победи.

Аз вече представих какъв е “механизмът” на взаимоотношението между отделните душевни сили. Спомнете си това за “регулировчика” на кръстопътя. То е една метафора, много говореща. Тя ни казва главното.

Всеки импулс, идещ от дълбините на тялото ни, идещ от “сферата на безсъзнателното», трябва да бъде регулиран. В основни линии това са преди всичко сексуални импулси, импулсите на самия живот. И тази регулация именно трябва да е свободна. Какво означава това? Как то се постига? Ето как.

Тялото си иска своето. Трябва обаче да привикнеш да водиш **диалог** с импулсите, идещи от недрата на тялото ти – и атакуващи безспир душата ти. Много и всякакви са тези импулси. Ти трябва всичко да обсъждаш с тях. Нищо и никои не трябва да подценяваш и да обиждаш. Някои импулси са по-власти, други – по-плахи. На всеки трябва да отдаваш дължното. Ти трябва да станеш тежен господар, но не какъв да е господар – а мъдър и справедлив господар. Помни: ти си господарят, твоя трябва да бъде цялата власт. Такъв, именно

справедлив господар трябва да си. И какво прави той? Ето какво.

Вслушва се в импулсите на своето тяло, приучава се да разбира тялото си. Тялото постоянно дава някакви сигнали на човека. То иска нещо да ни каже. Ако привикнем да разговаряме с неговите импулси, ние постепенно ще започнем да опознаваме тялото си. И на тази основа вече ще можем да вземаме разумни решения. А кои решения са разумни ли? Ето кои.

Тялото нещо иска. То умее да го иска настойчиво. То е нещо като дете. Да, нашето тяло е едно вечно дете, дето се крие у нас. То никога няма да порасте. Ала детето трябва да бъде възпитано. Детето иска, ако каквото поиска мълниеносно му го даваш, ти ще развратиш това дете. Поспри се малко и разговаряй с него. Децата обичат да разговарят, вярвам, сте разбрали поне това. Те са крайно любознателни. Е, точно такива, като децата, са импулсите на нашето тяло. Такова като цяло е тялото ни. То е едно немирно и постоянно искащо нещо дете. Не трябва да го развращаваш, а трябва да разговаряш с него. Приучавайки го да ти помага заедно да вземате най-разумните решения. Ето, то иска нещо, казахме, поспри се, поговори с онова, което иска, постарай се да го убедиш, че така не стават работите както му се иска, те ще станат, ама... “когато му дойде времето”. Ти когато кажеш ще станат, а ти ще прецениш най-добре кога е дошъл този момент. Трябва да стане така, че импулсите на твоето тяло да почнат да се вслушват в твоите решения – и да ги уважават. Да почнат да ти се доверяват – ето това е главното. Раздорът трябва да бъде надмогнат. Искане се **умиротворяване**. Това е ключовата дума, която трябва да ни иде на ум, когато казваме, че трябва да се стараем да постъпваме мъдро. Не войнствено, а мъдро. Не тъпо, а умно. В лицето на импулсите на своето собствено тяло трябва да се постараш да възпитаеш не врагове, а, казахме, приятели. Тогава именно много си постигнал. Постигнал си най-главното. Никога не се отнасяй деспотски и тирански спрямо импулсите на твоето тяло. Бъди “демократичен” с тях. Бъди толерантен. Постарай се всички до една душевни сили да те слушат, но най-напред, казахме, подложи на строга дисциплина своето тяло, неговите импулси. Постарай се, казахме, да постигнеш власт в тази най-важна екзистенциална, жизнена сфера. Най-съдбовно важна сфера на самия живот. Тук роди ли се свободата, след това тя ще обхване цялото ти съществуване. Ще станеш един ден, вървейки по този труден път, истински, пълноценно живеещ човек. Свободен човек. Голям е залогът, нали така? Не трябва да го пропиляваме в никакъв случай.

Първо трябва да уредиш отношенията си с импулсите на собственото ти тяло. Да въведеш ред в тях, това означава прословутото “уреждане”. Да у-ред-я нещо значи да въведе ред в него. Езикът е най-очарователният философ, който винаги ни е под ръка. Него винаги трябва да питаме за всичко. Той е нашият най-добър съветник. Щом уредя отношенията си с импулсите на своето тяло мога да пристъпя към останалото. Това обаче е първото. В крайна сметка, казахме, тялото трябва да те слуша, но и ти трябва да го слушаш. Взаимно, тъй да се рече, трябва да се слушате. Да не става така, че тялото иска нещо да ти каже, а ти си си запушил ушите и не щеш да го чуеш. Или да се правиш на важен: кой си ти че ще ме занимаваш с твоите вечни импулси?! Не се прави на важен, щото ще ти излезе солено. Бъди **човечен** – тук е разковничето. За всичко, да, разковничето е тук. Взаимното слушане – оттук тръгва всичко. **Диалогът** – да повтори и това. Който умее да води диалог, това показва, че е човек, отдаден на свободата. Не-dialogичните все са роби на нещо. Най-страшното робуване е да робуваш на своята собствена слабост. Да си роб, един вид, на себе си. Това “себе си” включва и твоето тяло. Тялото ти – с цялата му свита. С всички негови импулси, пориви, желания, страсти, трепети, копнежи, влечения, искания. Твоята сила иде от това, че умееш да се обогатяваш от силите, вкоренени в собствените ти недра. Насърчавай само силата у себе си, не и слабостта си. Слаб ставаш когато подценяваш и пропиляваш собствената си сила. А тялото ни е резервоар на огромна сила. Аз го сравних с ядрен реактор и не съм преувеличил изобщо. Точно такава нещо е наше-

то тяло. Такова нещо е и нашата сексуалност най-вече. Тя е нещо като атомна бомба. Бъдете внимателни с нея, щото иначе – горко ви!

Ето, да дам пример, белким повече хора ме разберат. Въпреки че се старая да бъде пределно ясен, вероятно има такива, които не разбират. Или път нямат търпение внимателно да изчетат тия “нелепици”. Търпението, търпеливостта също е ценно качество на човека, искаш да живеее пълноценно. И искаш да разбира. Без разбиране няма пълноценно живеене. Без търпение няма пълноценно живеене. И също така без **умереност** няма пълноценно живеене. Умереността е на всичко да успееш да отмериш точната мяра. Разумните хора са хората, притежаващи това качество: умереност. Умеят да мерят и отмерват точно. На всяко нещо – неговото. На никой нищо да не се дава прекалено. Никого да не ощетяваме, никого да не си позволяваме да надценяваме. Нищо да не толерираме за сметка на нещо друго. Никого да не обиждаме. Нито една своя душевна сила да не обиждаме. Нито един импулс на своето тяло да не пренебрегваме. В момента, в който някой наш импулс – импулс на нашето тяло – бъде превърнат в доминиращ за сметка на останалите, ние самите сме станали негови слуги и роби, сиреч, загубили сме свободата си. Той е станал наш хегемон и господар. Ние самите сме пък станали негови роби. Ние самите – с всичко, което ни принадлежи. Обрекли сме себе си, своите сили, на робуване на този капризен и надменен господар. Край, със свободата ни вече е свършено. Ето от това най-вече трябва да се пазим.

Та да си дам все пак примера. Ще дам банален пример. Та да изпъкнат нещата. Да речем, някакво момиче изведнъж силно ви впечатлява. Откривате, че тя е станала много съблазнителна. Затаявате дъх като се вглеждате в нея. Ясно е какво почва да прави фантазията ви в един такъв момент. Много неща ви се иска да направите с това момиче. Леле, колко щастливи можете да бъдете заедно, в уединение, нали така?! Да, но как да го постигнат това. Тя не ме забелязва изобщо. Е, може и да ми е хвърлила някакъв поглед, пълен със загатки, ала какво от това? Как да си поискам това, което цялото ми същество иска?

Разбира се, не мога да се нахвърля като звяр върху нея и да си взема онова, което искам. Така не стават тия работи. Не бива до доведе нещата дотам че така да стават за мен тия работи. Много е дълъг и труден пътят до реализацията на всичките ти желаниа ли? Вероятно е така. Тя е човек, при това – жена. Много трудно е един мъж да разбере една жена. Голяма загадка за мъжете е женската душа. Любопитна загадка. Трудна загадка. Една от най-трудните загадки на живота. И една от най-вълнуващите загадки. Е, иска се търпение, нали така? Искане се и време. Всичко може човек да постигне стига да знае как да си го поиска. Да знае как да си го осигури. Някои ще постигнат всичко, което са пожелали. Вероятно е защото са успели търпеливо да вървят към осъществяване на всичките си желаниа. И телесни, и душевни, и духовни желаниа. Тия, третите, са особено важни. Но и първите, нека да бъдем честни, са безкрайно важни. Някои казват – най-важните били. Спорно е, но нека свободно да говорят каквото мислят.

Наистина е много трудно човек да овладее поривите, желанията, копнежите на своето собствено тяло. Но оттук тръгват всички пътища. Много грижи иска нашето тяло. Много безпокойства то поражда. Много страхове, трепети, вълнения, страсти, какво ли не още. С тялото си обаче трябва да бъдем приятели, а не врагове. С него е безпредметно да воюваме. С раздор вътре в себе си не може да се живее. Не бива да си позволяваме лукса да допускаме някои

грешки. Е, ние не сме съвършени, много ще грешим, много ще съжаляваме, много ще плачем. Да, и мъжете трябва да умеят да плачат. Дори без сълзи – и мъжката душа умее да плаче. Да плачеш едва ли е винаги проява на безсилие. Най-впечатляващо умеят да плачат най-силните, така предполагам.

Е, и без морал не се живее. Понятията за позволено и непозволено, за дължимо, добро, справедливо, порядъчно и прочие трябва да са на дължната висота. Казахме – това е т.н. Свърх-Аз. Тия неща се постигат чрез възпитание. Родителите имат огромната отговорност да ги възпитат у нас. Немарливостта на толкова много родители в тази област е причината толкова много млади хора да живеят с изкривени, в корена си погрешни представи за нещата. Немарливостта – и неумението на родителите да разговарят с децата си по тия проблеми. Да, по моралните проблеми е рядкост да се намерят родители, които умеят да водят смислени разговори с децата си. Обикновено повечето говорят надменно – и с пренебрежение. Това обаче е непростимо. И много опасно. Възпитателите също трябва да бъдат възпитани. А кой ли тях ги е пък възпитавал? Младите все по-рядко се вслушват в съветите на старите. На “големите”. На родителите си. Да не говорим за съветите на дядовците и на бабите си. А много мъдрост има в техните думи – ако умеем да отхвърлим “шлаката”. Има зрънца истини, които са безценни. Е, има и много празнословие. Има много дървено “философстване”. Не същинско философстване, а именно дървено. Анти-философстване. Тъпо умуване. Бездушно умуване. Няма ли душа, умуването на такива хора става много противно. Как се влага душа в разговорите ни с младите е една хубава тема, към която ще се върна някой ден. Дано не я забравя. Някой може да ми припомни тази тема ако аз наистина я забравя. Както и предполагам, че ще стане.

Ето че тия уводни, въспителни бележки малко по малко отиват към своя завършек. Даже и да не пиша повече по тях, казаното е вече добра основа. Нищо чудно точно и така да стане. Да спра дотук. И да започнем да си вършим същинската работа. Тя е значително по-занимателна. Стига теории, нали така? Всъщност, още много пъти ще ни се наложи да “теоретизираме”. Думата теория съдържа като свой корен думата бог – “теос” на гръцки, нали така? Не е погрешно да се теоретизира, стига да се прави с мярка и да теоретизираме човечно. Тогава теоретизирането бива поносимо. Иначе е доста отвратително. Ще ви предпазя от него, бъдете спокойни. Доколкото ми стигат силите де.

А сега хубав ден на всички! Желая ви да успеете да постигнете всичко това, за което днес говорихме. Със свои сили да го постигнете. Да работите вдъхновено в тази посока. Това ви желая. Постижимо е. Важното е желанието да е налице. От него, както казахме, тръгва всичко. Нашите желания са свети...

© *Ангел Грънчаров*